

канд. филол. наук: 10.02.04 / Гос. пед. ин-т иностр. языков им. М. Горького. – М., 1986. – 18 с. 23. Фургель И.А. О мотивирующих единицах в словообразовательном гнезде // Вопросы слово- и формообразования в индоевропейских языках. – Томск: Изд-во Томск. ун-та, 1991. – С. 174–180. 24. Шаумян С.К., Соболева П.А. Аппликативная порождающая модель и исчисление трансформаций в русском языке. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – 125 с. 25. Шевчук В.Н. Деривационная структура отглагольных словообразовательных гнезд в современном английском языке: Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / Калининский гос. ун-т. – Калинин, 1973. – 25 с. 26. Янценецкая М.Н. Внутренняя форма слова и ее функционирование в системе языка // Вопросы слово- и формообразования в индоевропейских языках. – Томск: Изд-во Томск. ун-та, 1991. – С. 62–69. 27. Янценецкая М.Н. Семантические вопросы теории словообразования. – Томск: Изд-во Томск. ун-та, 1979. – 241 с. 28. Feldman L., Pastizzo M. Morphological Fascilitation: the Role of Semantic Transparency and Family Size // Morphological Structure in Language Processing. Trends in Linguistics. Studies and Monographs / Ed. by Harald Baayen and Robert Schreuder. – Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 2003. – No. 151. – P. 72–83. 29. Thomas Berg. Right-branching in English Derivational Morphology // English Language and Linguistics. – 2003. – Vol. 7, No 2. – P. 279–307.

УДК 811. 112

М.П. Дужа-Задорожна
Національний університет “Львівська політехніка”

ОСОБЛИВОСТІ АБРЕВІАТУР У НІМЕЦЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ МОВІ

© Дужа-Задорожна М.П., 2007

Одним з актуальних завдань лінгвістики є детальне вивчення терміносистем фахових мов і створення відповідних спеціалізованих глосаріїв. Розглянуто проблематику засобів мовної економії в сучасній німецькій економічній мові. Основну увагу звернено на вживання абревіатур у комп'ютерних програмах для різних галузей економіки.

Eine der wichtigsten Aufgaben der Linguistik ist die genaue Behandlung der Terminusysteme verschiedener Fachsprachen und die Erstellung entsprechender spezialisierter Wörterbücher. In diesem Artikel werden Probleme der sprachlichen Sparmittel im modernen Wirtschaftsdeutsch behandelt. Eine besondere Aufmerksamkeit wird dem Gebrauch der Abkürzungen in Programmprodukten für verschiedene Wirtschaftszweige geschenkt.

Скрізь, де опрацьовуються, розповсюджуються чи застосовуються фахові знання, неможливо уникнути використання вузькоспеціалізованої лексики, тобто термінології: чи це економічна галузь, наука і техніка, політика та управління, чи інформаційно-документальні напрямки.

Як відомо, проблемами термінології займалось багато українських та зарубіжних лінгвістів, таких як Г.О. Винокур, А.А. Реформатський, О.С. Ахманова, Т.Р. Кияк, В.П. Даниленко, Н.З. Котелова, С.В. Гринев, С. Горст, Ю. Больтен, Р. Бульман, В. Фляйшер, І. Барц та інші. Більшість дослідників визнає, що термінологічність – одна з основних стильових ознак наукового стилю, інформативне ядро лексики мов науки [1, с. 38].

У складі термінологічної лексики можна виділити декілька ”прошарків”, які відрізняються сферою застосування, особливостями об'єкта:

1. Передусім це загальнонаукові терміни, які використовуються в різноманітних фахових областях і належать науковому стилю мови загалом. Наприклад, такі терміни, як: “експеримент”, “реакція”, “еквівалент”, “прогнозувати”, “гіпотетичний” тощо. Вони утворюють загальний поняттєвий фонд різних наук та мають найбільшу частоту застосування.

2. Розрізняються також і вузькоспеціальні терміни, які закріплені за певними науковими дисциплінами, галузями виробництва та техніки. Наприклад, в економічній мові: “амортизація”, “актив”, “сальдо” тощо. У цих термінах концентрується квінтесенція кожної науки.

3. Терміни-аббревіатури та скорочення. Наприклад, в німецькій економічній мові: “KST” (Kostenstelle – місце виникнення витрат), “FK” (Fixkosten – фіксовані витрати) “ABW” (Abweichung – відхилення), “StdL” (Stundenlohn – заробітна плата за годину), “Lstg” (Leistung – послуга) тощо.

У контексті бурхливого технологічного і соціоструктурного розвитку саме в галузі економічних знань виникає необхідність називати нові предмети та процеси, змінювати старі поняття, які є недостатніми для специфічної комунікації. При цьому з’являється хоча чисельно, можливо, і не велика, але тим не менш характерна для німецької економічної мови група скорочень та аббревіатур.

Зважаючи на те, що на українському ринку все більшого поширення набуває програмне забезпечення для різних галузей економіки, у спеціалістів виникає перманентна проблема якісного перекладу спеціалізованої лексики з вузьким використанням її у цій терміносистемі. Різноманітні комп’ютерні та друковані лексикографічні проекти доволі широко висвітлюють лексико-семантичні структури мови, властивої для економічної науки, тому увагу у цій роботі зосереджено на коротких лексичних одиницях, а саме – на різноманітних формах скорочень, які є важливою складовою писемної мови.

У час, коли з величезною швидкістю зростає кількість текстів, публікацій та друкованих повідомлень, важливим аспектом є правильне розуміння реципієнтами цих засобів мовної економії та їх значень. Проте зі збагаченням та ускладненням словникового запасу стає все важче досягнути однозначного розуміння термінів. Ця проблема ускладнюється ще й тим, що багато скорочень доволі часто у різних текстах мають різне значення, і тому поряд з уже відомими аббревіатурами необхідно обов’язково подавати їх роз’яснення. Враховуючи вищевказане, одним з найважливіших аспектів лінгвістики є саме аналіз та обробка термінів і скорочень у конкретних фахових мовах.

Виникнення скорочень сягає сивої давнини і нерозривно пов’язане із самим утворенням письма, оскільки люди завжди прагнули до економії мовних засобів. Проте лише на початку ХХ століття і, особливо після Другої світової війни, починається бурхливий розвиток аббревіації, зокрема у військовій фаховій мові. Подальше поширення скорочень в термінології інших галузей, таких як природничі науки, міжнародна торгівля та організації, політика, зафіксовано у 1960-х роках. Це пов’язано з інтенсивним розвитком засобів масової інформації, розширенням інформативного простору й одночасно з тенденцією до стислості, що особливо відчувається у час глобалізації [2, с. 8].

Скорочення стають зручним засобом, зокрема у німецькій економічній мові, для позначення найрізноманітніших термінів без потреби їх розгортання й пояснення, причому тут спостерігається не лише важливість мовної та часової економії, але й значною мірою творчий аспект. Особливість аббревіації як способу словотворення полягає в тому, що вона спрямована на створення більш коротких порівняно з вихідними структурами (словосполуками або реченнями) номінацій-синонімів, що дає змогу економити місце в обмежених за обсягом комп’ютерних масивах без порушення мовної інформативності.

Як найкоротша форма, так і можливість її поєднання з іншими мовними елементами якнайкраще відповідає принципу мовної економії. Внаслідок спрощення багатоконпонентних форм нівелюється антагонізм між багатоконпонентністю та семантичною єдністю термінів. Прагнення до мовної економії та усунення формальної дивергенції істотно посприяли тому, що швидке зростання ще на початку індустріалізації парадигми коротких лексичних одиниць німецької економічної мови не втратило своєї актуальності і сьогодні. Як вдало формулює німецький мовознавець Фірреге: „Якщо в інші часи у словотворенні „модними” були певні префікси та суфікси, то словотвірна „мода” сьогодення характеризується саме короткими формами” [3, с. 25]. Головну причину тривалої продуктивності цієї словотвірної форми в німецькій економічній мові слід, очевидно, шукати і серед таких факторів, як інтерес до певної завуальованості понять та явищ.

Аналіз програмного забезпечення для різних галузей економіки дав нам можливість зробити деякі висновки щодо частотності вживання у терміносистемі німецької економічної мови таких типів аббревіатур, як акроніми, анокопи та контамінації.

Оскільки акроніми – це скорочення, утворені з початкових літер, що входять до складу багатокомпонентної назви, наприклад: „AfA“ = Absetzung für Abnutzungen (списання на амортизацію), „EZL“ = Elektronischer Zahlungsverkehr für Lastschriften (електронна розрахункова система для запису дебету), „GK“ = Gesamte Kosten (загальні витрати), „GD“ = Grunddaten (основні дані), „PLK“ = Plankosten (планові витрати), „RA“ = Ressourcenart (вид ресурсів), „SK“ = Selbstkosten (собівартість), „BAB“ = Betriebsabrechnungsbogen (відомість виробничого обліку), „ILV“ = Interne Leistungsverrechnung (внутрішня бухгалтерська звітність), вони якнайкраще можуть задовольнити потребу у спрощенні складних термінологічних понять і очевидно тому ініціальний спосіб абрєвіації виявився найбільш продуктивним в німецькій фаховій мові економіки.

На другому місці виявились скорочення-контамінації, утворені складанням двох основ, наприклад: „Kopla“ = Kostenplanung (планування витрат), „Fibu“ = Finanzbuchhaltung (бухгалтерія), „Erco“ = Ergebniscontrolling (контролінг результатів), „KOART“ = Kostenart (вид витрат), „KOSA“ = Kostenabweichung (відхилення від витрат), „Basis-Koart“ = Basis-Kostenart (базові види витрат), „ErgMan“ = Ergebnis-Mangement (управління результатами), „ZinsSa“ = Zinssatz (процентна ставка), „KoBlo“ = Kostenblock (блок витрат), „ResMen“ = Ressourcenmenge (кількість ресурсів).

Абрєвіатури-анокони, що виникають внаслідок відрізання або опускання частини слова, наприклад: „Log“ = Logistik (логістика), „Info“ = Information (інформація), „Ident.“ = Identifikation (ідентифікація), „Abw.“ = Abweichung (відхилення), „durchschn.“ = durchschnittlich (в середньому), „Preisabw.“ = Preisabweichung (відхилення від ціни), „Planw.“ = Planwert (планова вартість), „Planmen.“ = Planmenge (планова кількість), „Planko“ = Plankosten (планові витрати), „Diff.“ = Differenz (диференціація), „Inv.“ = Investition (інвестиція), „Preisabw.“ = Preisabweichung (відхилення від ціни), „Erg.vorg.“ = Ergebnisvorgabe (нормативний результат), „Plankap.“ = Plankapazität (планова потужність) також широко представлені у досліджуваних комп'ютерних програмах. Причиною цього, очевидно, є те, що саме ці типи скорочення легко запам'ятовуються та є достатньо змістовними для їх активного використання спеціалістами.

Оскільки скорочення складаються з невеликої кількості літер, то існує ймовірність збігу їх форм у різних галузях науки та техніки, хоча вони мають в таких випадках різні значення. Під час дослідження програмного забезпечення для різних галузей економіки було також помічено це явище омонімії акронімів та абрєвіатур. Для прикладу, „GK“ у цій терміносистемі позначає Gesamtkosten (сумарні витрати), у галузі технічного обслуговування автомобілів – Güteklasse (клас якості), у сільському господарстві – grünköpfige Zuckerrübe (зеленоголовий цукровий буряк). Скорочення „PK“ в управлінському обліку позначає термін Personalkosten (витрати на персонал), у машинобудуванні – Pferdekraft (кінська сила), а у харчовій промисловості – Produktionskristallizat (продуктовий кристалізатор).

Отже, зростаюче значення абрєвіатур, яке сьогодні фіксується вченими, можна наочно побачити у наявності великої кількості словників та списків скорочень для різних галузей науки і техніки. Проте їхня кількість ще недостатня і не може повністю задовольнити потреби науковців та перекладачів. Зокрема, що стосується певних галузей економіки, таких, наприклад, як управлінський облік та програмного забезпечення для них, то спеціалізованих словників скорочень взагалі ще не існує. Враховуючи це, однією з актуальних проблем лінгвістики є саме детальне вивчення терміносистеми німецької економічної мови і створення відповідного глосарію абрєвіатур, оскільки в епоху глобалізації успіх професійного спілкування у цій та інших галузях безпосередньо залежить від чітко сформульованих завдань і усталених однозначних термінів.

1. Д'яков А., Кияк Т., Куделько З. *Основи термінотворення: семантичні та соціологічні аспекти.* – К., 2000. 2. Ганич Д. І., Олійник І. С. *Словник лінгвістичних термінів.* – К.: Вища шк., 1985. – 360 с. 3. Мацько О. М. *Абрєвіатури як згорнені мовні формули в дипломатичних текстах // Мовознавство.* – 2000. – № 1. – С. 31–36. 4. Bausch, Karl-Heinz. *Fachsprachen. Terminologie, Struktur, Normung.* – Berlin: Beuth, 1976. – 68 s. 5. Buhlmann, Rosemarie; Fearn, Anneliese. *Einführung in die Fachsprache der Betriebswirtschaft. Bd. III.* München: Goethe-Institut, 1995. – 234 s.

6. Fleischer Wolfgang, Barz Irmhild. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. Zweite Auflage.* – Tübingen: Niemeyer, 1995. – 258 s. 7. Horst Sabine. *Wortbildung in der deutschen Wirtschaftskommunikation. Linguistische Modelle und fremdsprachendidaktische Perspektiven.* – Waldsteinberg: Heidrun Popp, 1998. 8. Greiser Josef. *Lexikon der Abkürzungen, "A. Fromm", 1955.* – 271 s. 9. Guido Rings. *Zur Vermittlung von Wortbildungsstrukturen in Theorie und Praxis des Wirtschaftsdeutschen. 2.-e Auflage.* – Tübingen: Niemeyer, 1987. 10. Vieregge Werner. *Aspekte des Gebrauchs und der Einordnung von Kurz- und Kunstwörtern in der deutschen Sprache.* – Munster, 1978.

УДК – 811.111'367 625

З.Т. Магдач

Національний університет "Львівська політехніка"

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІАХРОННОГО ВИВЧЕННЯ СИНОНІМІЧНИХ РЯДІВ ДІЄСЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (на прикладі синонімічних рядів дієслів *to like/to dislike*)

© Магдач З.Т., 2007

Розглянуто декілька напрямків діахронних досліджень у мові, а саме – походження слів, процес їх запозичення, морфологічна структура та проблеми семантики, в основу яких покладено мовні контакти.

The article deals with diachronic language investigations, such as the origin of words, the process of their borrowing, their morphological structure and the problems of semantics, all of which have at their base language contacts.

Історичні мовні зміни є характерною особливістю кожної мови світу, її невід'ємною характеристикою, що впродовж тисячоліть супроводжує усе її існування. За Ф. де Соссюром, вони є „низкою подій, які її видозмінюють” (1, с. 115). Саме ці зміни дають змогу зрозуміти склад і внутрішню структуру мовної системи, описати її функціонування, знайти пояснення тому чи іншому вживанню лексичних одиниць, прослідкувати фонетичні та морфологічні мовні зміни. Хоч зміни лексичних значень слів часто займають десятки років і більше, саме семантика слова залишається найбільш схильною до діахронних змін, а вивчення її у цьому конкретному аспекті дає можливість проілюструвати загальні тенденції розвитку мови на певному прикладі.

У цій роботі зроблено спробу на основі об'єктивних критеріїв? за даними словника NED дослідити діахронні зміни складових елементів синонімічних рядів двох дієслів з домінантами ряду *to like* та *to dislike*, проаналізувавши походження синонімів, їх морфологічну структуру та семантику. Вибір цих лексичних одиниць обумовлений, по-перше, тим, що в науковій лінгвістичній літературі існує думка, що саме семантика дієслова є гнучкою, а тому і найбагатшою, а, по-друге, на наш погляд, саме ці дієслова позначають найближчі людині емоції та відображають її внутрішній світ на основі найпростішого філософського протиставлення позитивне-негативне, і є одними з найбільш вживаних, стилістично нейтральних лексичних одиниць, а отже, від них можна відштовхуватись у дослідженні.

Для реалізації завдання аналізу кількісний склад синонімічних рядів був визначений за даними словника Webster's New Thesaurus, 1999 (за винятком сталих виразів і фразеологізмів) і включив такі лексичні одиниці:

***To like:* to admire, to adore, to appreciate, to care to, to choose to, to cherish, to delight, to desire, to dig, to esteem, to fancy, to enjoy, to love, to prefer, to prize, to relish, to revel in, to select, to want, to wish.**